

Ожерельєва Д. П.

*студентка 4 курсу історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ШЛЯХ ТРАНСФОРМАЦІЇ КИТАЙСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ ПРОТЯГОМ ХХ СТОЛІТТЯ: ПРОБЛЕМА ДИСКУРСУ В МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ

Якщо говорити про вимір 21 століття, то китайське суспільство зазнає значних трансформацій з огляду на конфронтацію двох протидіючих дискурсів на рівні ідеологічних переконань, які покликані вибудовувати майбутнє з огляду на різні інтерпретації історичного досвіду. До того ж, альтернативна перспектива дозволяє інтерпретувати ці ідеологічні дискурси як утопічні з огляду на сьогоднішній день, адже історичне бачення китайського соціалізму, зокрема, можна вважати вразливим до тезового арсеналу, до якого апелює історичний дискурс, вбудований у матрицю капіталістичної системи, і відповідно до якого вибудовується бачення майбутнього. Тож завдання зводяться до спроби репрезентації китайського соціалізму в категоріях того чи іншого дискурсу, що може довести фундаментальну проблему пошуку урівноваження капіталізму та соціалізму на трансформаційному етапі для китайського суспільства, де сама концепція соціалізму зазнає деформацій. У контексті порушеної проблематики буде здійснена спроба знайти відповіді щодо впливу Китаю на політичні процеси у світі через розуміння та аналіз традиційних моделей китайського світоустрою в історичній ретроспективі, коли соціалізм як такий може постати традиційною складовою існування китайської цивілізації. Таку перспективу можна простежити через прагнення інтелектуальних кіл в рамках аналізу звертатися до промови Мао Цзедуну від 1956 року “Strengthen Party Unity and Carry Forward Party Traditions”, а також “Great Harmony” із Книги обрядів, історія якої вираховується 2-ома тисячоліттями. У ході представлених результатів можна буде зробити висновок про історичну тенденцію переходу не від комунізму до націоналізму, а про синергію соціалізму та китайської цивілізації, коли у світову конкуренцію світових моделей втручається нова форма етатизму, що проте має антизахідний відтінок. У першу чергу було застосовано порівняльний метод задля досягнення поставлених завдань, що дозволив встановити категорії розуміння вибудовування

відносин між державою та суспільством як протягом “довгого 20 століття”, так і в сучасному Китаї [15, р. 50–55].

Систематизований виклад основних результатів проведеного дослідження варто розпочати саме через категорії, застосовані Еріком Гобсбаумом у його праці, а саме: історичні умови для розуміння фундаментальних питань 20 століття полягають в усвідомленні появи імперіалізму нового характеру, коли проблеми кооперації та антагонізмів між ключовими акторами на міжнародній арені за розподіл колоніальних територій спостерігалися на тлі зміщення центру світової влади до Тихого океану.

Розгляд порушеної проблематики саме в такому ключі був пов’язаний із необхідністю під час дослідження зробити акцент на боротьбі Франції, Росії, Німеччини, Великої Британії, Японії, США та інших міжнародних акторів за світовий вплив, що також зумовлювало протистояння за розподіл влади на території Китаю, за отримання монопольних привілеїв задля подальшого інвестування та експлуатації ресурсів в різних сферах, що зумовлювало б отримання надприбутків. До того ж, імперіалізм варто аналізувати як унікальне явище, породжене не лише капіталістичним виробництвом та обігом або застосуванням військової політики в епоху національних держав, а і як вияв потуги інтелектуальної і теоретичної історії 20 століття: чи то були європейські та російські теоретики, що розглядали 1870-ті роки як відправну точку до появи нового імперіалізму, чи то Мао Цзедун, який сприймав 1840 рік як початок китайської демократичної революції старого стилю [20, р. 23–27].

Задля більш глибокого аналізу також варто було звернутися до роздумів Мао Цзедуна, які дають можливість зрозуміти особливий характер Китаю як державного утворення. Відтак, у праці було акцентовано зосереджено увагу на жовтні 1928 року, коли революційна хвиля була спрямована до прикордонних регіонів між Хунань і Цзянсі, що дозволило Мао Цзедуну поставити наступне питання: “Why Is It That Red Political Power Can Exist in China?”. Тобто, на його думку, фактор виживання на кількох невеликих територіях усередині державного утворення червоного політичного режиму, оточеного наскрізь протиборчим білим політичним режимом було явищем унікальним для світового досвіду та вимагало особливих умов та специфіки: радше непрямий ніж прямий характер імперіалістичного управління в Китаї, що періодично викликало розбіжності та локальні збройні конфлікти в середині режиму (Китай був напівколоніальним, не під прямим імперіалістичним правлінням, із відсталою економікою – локалізована сільськогосподарська, а не капіталістична, а також імперіалістична політика розподілу сфер впливу).

Насправді, розгляд порушеної проблематики дозволив також визначити унікальний характер 20 століття загалом, коли теоретичні концепції переважно європейського походження (інколи, через Росію та Японію) уже не могли відобразити характер епохи, адже, наприклад, застосування до Китаю, який мав власну історичну траєкторію, не виправдовувало себе, адже це державне утворення могло виявляти синхронний зв'язок між кількома темпоральностями одночасно [17].

Відтак, результатом можна вважати розуміння концепції “імперського” в “імперському Китаї” як проміжного явища між протилежністю та прототипом сучасного національного державного утворення, тобто його “телос” був закладений диференційовано від розуміння західних моделей та концепції, зокрема. Тобто Китай має як елементи нації-держави, так й імперії, що обумовлено як зіткненням різних ідеологічних дискурсів на ціннісному рівні, так й відмінним від західного історичним досвідом. Пізню імперську державу можна вважати виплодом різних превалюючих груп та їхніх історичних традицій на цій території, що також включає монголів та маньчжурів.

Конфуціанство як легітимізуючий принцип пізніх імперських часів став також можливим завдяки поєднанню різних ключових історичних традицій, що водночас зумовило створення обличчя Китаю як множинного та плюралістичного державного утворення із особливим ставленням до різних етнічних та релігійних груп. Відтак, варто говорити й про неможливість створення якоїсь окремої національності подібно до того як вчинили японці з Маньчжоу-Го, репрезентувавши цю територію як землю маньчжурів [25, р. 35–38].

У спробі простежити історичну цілісність китайських ідей, а не зводити останні до есенціалістичних культурних принципів, що суперечить зокрема “цивілізаційним історикам”, як от – Луї Дюмон та його дослідження про Індію «Номо Hierarchicus», де він саме через акцент на принципах без історичної канви відображає Індію як надмірно ієрархізовану й забруднену. Імперський Китай не мав телосу, зведеного до національного державного утворення, чи то до його антитези, чи до прото-нації. З одного боку, саме це історично могло обумовлювати рухи за незалежність в регіонах Монголії, Сіньцзян, Тибету, які в рамках китайської історіографії позиціонують як саме китайські регіони. Цим обумовлено бажання розглядати початок 20 століття як етап творення багатонаціональної та мультикультурної національної держави, щоб зрозуміти характер перехідного етапу в китайському історичному дискурсі від суто імперської китайської моделі до сучасних ідей суверенітету [5, р. 12–17].

Отже, Китай має як елементи нації-держави, так й імперії, що обумовлено як зіткненням різних ідеологічних дискурсів на ціннісному

рівні, так й відмінним від західного історичним досвідом. Можна простежити через поєднання раціональної бюрократичної держави, подібної до національної держави сумісно з патримоніальним суверенітетом та розвитком низки інституцій, що проте не відповідає гомогенізуючому способу національної держави. Китай з огляду на історичний дискурс можна вважати множинним та плюралістичним структурованим утворенням.

Релігійна свобода має постати невід'ємною частиною концептуалізації та інституціоналізації релігії в сучасному суспільстві.

Література:

1. Daniel Vukovich, *China and Orientalism: Western Knowledge Production and the P.R.C.* (Milton Park, Abingdon, Oxon; New York : Routledge, 2012).

2. Immanuel Wallerstein, *The Capitalist World Economy* (New York : Cambridge University Press, 1979).

3. Johnson, Carl. (2009). "Freedom and Confucianism." *International Journal of the Asian Philosophical Association* 1: 52–61.

4. Mao Zedong, "On New Democracy," in *Selected Works* (Beijing: Foreign Language Press, 1965, vol. II, pp. 339–384).

5. Thomas Farr, 'What in the World is Religious Freedom?' Religious Freedom Institute website. 2019. URL: <https://www.religiousfreedominstitute.org/blog/what-in-the-world-is-religious-freedom> (accessed 15 October 2021).

6. Timothy Fitzgerald. 'A Critique of "Religion" as a Cross-cultural Category', *Method & Theory in the Study of Religion*. 2003. 9:2, pp. 91–110.

7. Thomas David DuBois, 'Religion and the Chinese State: Three Crises and a Solution', *Australian Journal of International Affairs*. 2010. 64:3. pp. 344–358.